QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)

PEDAGOGIKA
PEDAGOGY

https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.051

KLASSIK GARMONIYA FANINI O‘QITISHDAGI NAZARIY-METODIK MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISHNING PEDAGOGIK YECHIMLARI

Sobirova Oygulxon Alimovna
Qo‘qon davlat universiteti “San’at va sport” fakulteti “Musiqa nazariyasi” kafedrasi assistant o‘qituvchisi
Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada klassik garmoniya fanini oliy musiqiy ta’lim tizimida o‘qitishning nazariy-metodik muammolari, ularning talabalarning musiqiy-nazariy bilimlari, garmonik tafakkuri va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ta’siri tahlil qilinadi. Klassik garmoniya qonuniyatlarini o‘zlashtirishda nazariy bilimlar bilan amaliy musiqiy faoliyat o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash, garmonik eshitish qobiliyatini rivojlantirish, akkordlar izchilligini anglash, ovoz yo‘nalishi qonuniyatlarini tushunish hamda musiqiy asarlarni funksional-garmonik jihatdan tahlil qilish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, fan mazmunini o‘zlashtirishda uchrashi mumkin bo‘lgan metodik qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun muammoli ta’lim, musiqiy tahlil, eshitish orqali idrok etish, ijodiy topshiriqlar va raqamli ta’lim vositalarini integratsiyalashga asoslangan pedagogik yechimlar taklif etiladi. Tadqiqot natijasida klassik garmoniya fanini o‘qitishni takomillashtirishga yo‘naltirilgan metodik yondashuv hamda talabalarning garmonik tafakkurini rivojlantirishning bosqichli modeli nazariy jihatdan asoslanadi.

Kalit so‘zlar: klassik garmoniya, musiqiy ta’lim, garmonik tafakkur, garmonik eshitish, funksional tahlil, ovoz yo‘nalishi, musiqiy-analitik kompetensiya, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация.В статье анализируются теоретико-методические проблемы преподавания классической гармонии в системе высшего музыкального образования и их влияние на развитие музыкально-теоретических знаний, гармонического мышления и профессиональных компетенций студентов. Особое внимание уделяется взаимосвязи теоретической подготовки и практической музыкальной деятельности, развитию гармонического слуха, освоению последовательности аккордов, закономерностей голосоведения и функционально-гармоническому анализу музыкальных произведений. Предлагаются педагогические решения, основанные на проблемном обучении, слуховом восприятии, музыкальном анализе, творческих заданиях и интеграции

цифровых образовательных средств. Теоретически обосновываются методический подход к совершенствованию преподавания классической гармонии и поэтапная модель развития гармонического мышления студентов.

Ключевые слова: классическая гармония, музыкальное образование, гармоническое мышление, гармонический слух, функциональный анализ, голосоведение, музыкально-аналитическая компетенция, педагогические технологии.

Abstract. This article examines theoretical and methodological challenges in teaching classical harmony in higher music education and their implications for students’ musical-theoretical knowledge, harmonic thinking, and professional competencies. Particular attention is paid to connecting theoretical knowledge with practical musical activities, developing harmonic hearing, understanding chord progressions and voice-leading principles, and conducting functional-harmonic analyses of musical works. Pedagogical solutions based on problem-based learning, aural perception, musical analysis, creative assignments, and digital educational tools are proposed. A methodological approach to improving classical harmony instruction and a staged model for developing students’ harmonic thinking are theoretically substantiated.

Keywords: classical harmony, music education, harmonic thinking, harmonic hearing, functional analysis, voice leading, musical analytical competence, pedagogical technologies.

KIRISH. Zamonaviy oliy musiqiy ta’lim tizimida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish, ularda musiqiy-nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish hamda mustaqil musiqiy tahlil ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonda klassik garmoniya fani alohida o‘rin tutadi. Chunki ushbu fan talabalarning musiqiy asarlarning ichki tuzilishini anglashiga, akkordlar o‘rtasidagi funksional munosabatlarni tushunishiga, musiqiy rivojlanish mantiqini tahlil qilishiga va ijrochilik jarayonida garmonik mazmunni idrok etishiga xizmat qiladi. Klassik garmoniya nazariyasi ko‘p ovozli musiqaning tovushlar, akkordlar, funksional munosabatlar va ovoz yo‘nalishi bilan bog‘liq qonuniyatlarini o‘rganadi. Biroq ushbu qonuniyatlarni ta’lim jarayonida o‘zlashtirish faqat ta’rif va qoidalarni bilish bilan chegaralanmaydi. Talaba garmonik hodisani nazariy jihatdan tushuntirishi, uni musiqiy eshitish orqali farqlashi, nota matnida aniqlashi va amaliy musiqiy faoliyatda qo‘llashi lozim. Shu jihatdan klassik garmoniya fanini o‘qitish nazariy bilim, eshitish idroki, tahliliy tafakkur va ijodiy amaliyotning o‘zaro aloqadorligini ta’minlashni talab etadi.

E. Kostka, D. Payne va B. Almening tonal garmoniya bo‘yicha tadqiqotlari akkordlar tuzilishi, tonal munosabatlar, garmonik progressiyalar va musiqiy shaklni tahlil qilishning nazariy asoslarini yoritadi [1]. E. Aldvel, C. Skacher va T. Kadvalader ishlarida esa garmonik tahlil bilan ovoz yo‘nalishi qonuniyatlarining o‘zaro bog‘liqligi izchil ochib berilgan [2]. A. Shoenberning garmoniya nazariyasiga oid qarashlari tonal munosabatlarni musiqiy fikrlash va

kompozitsion rivojlanish bilan bog‘liq holda anglashga imkon beradi [3]. Ushbu nazariy yondashuvlar klassik garmoniya fanini o‘qitishda qoidalarni yodlashdan musiqiy hodisalarni anglash va tahlil qilishga o‘tish zarurligini ko‘rsatadi. Mavzuning dolzarbligi shundaki, klassik garmoniya bo‘yicha nazariy bilimlarni shakllantirish bilan bir qatorda ularni eshitish, tahlil qilish, fortepianoda ijro etish va pedagogik vaziyatlarda qo‘llashni ta’minlaydigan yaxlit metodik tizimni ishlab chiqish zarur. Mazkur maqolada klassik garmoniya fanini o‘qitishdagi nazariy-metodik muammolar tizimlashtirilib, ularni bartaraf etishga yo‘naltirilgan pedagogik yechimlar asoslanadi.

ASOSIY QISM

Klassik garmoniya fanining mazmuni tonal tizim, lad-tonallik munosabatlari, akkordlar tuzilishi, asosiy garmonik funksiyalar, akkordlar izchilligi, kadensiyalar, modulyatsiya va ovoz yo‘nalishi kabi o‘zaro bog‘liq nazariy tushunchalarni qamrab oladi. Ushbu tushunchalar musiqiy asarning garmonik tuzilishini anglash va uning rivojlanish qonuniyatlarini izohlash uchun nazariy asos vazifasini bajaradi. Ta’lim jarayonida mazkur tushunchalarni o‘zlashtirishning samaradorligi ularning o‘zaro aloqador holda o‘rgatilishiga bog‘liq. Masalan, talaba tonikani, subdominantani va dominantani alohida tushunchalar sifatida bilishi mumkin. Biroq ularning musiqiy kontekstdagi vazifasini anglamasa, akkordlar izchilligining mantiqiy rivojlanishini mustaqil tahlil qilishda qiynaladi. Shuning uchun funksional garmoniya mavzularini o‘rganishda akkordning nomi va tuzilishi bilan cheklanmasdan, uning tonal markazga munosabati, musiqiy jumladagi vazifasi va keyingi garmonik hodisaga olib kelish xususiyatini ham tahlil qilish muhimdir.

Klassik garmoniya ta’limida ovoz yo‘nalishi masalasi ham alohida metodik ahamiyatga ega. Akkordlar orasidagi o‘tish jarayonida har bir ovozning melodik mustaqilligi, umumiy tovushlarning saqlanishi, yetakchi tovushlarning yechilishi va parallel harakatlarning oldini olish kabi qonuniyatlar nazariy bilimning amaliy ifodasidir. E. Aldvel, C. Skacher va T. Kadvalader tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvlar garmonik tahlilni ovozlarning gorizontal harakati bilan birgalikda ko‘rib chiqish muhimligini ko‘rsatadi [2]. Demak, klassik garmoniya fanini o‘qitishda vertikal akkord tuzilishi va gorizontal ovoz harakatini yagona musiqiy hodisaning ikki o‘zaro bog‘liq jihati sifatida tushuntirish maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv talabalarning nazariy bilimlarini musiqiy tafakkur va amaliy tahlil bilan birlashtirishga yordam beradi.

Birinchi muammo - nazariy bilimlar bilan amaliy musiqiy faoliyat o‘rtasidagi uzviylikning yetarli ta’minlanmasligi. Ayrim ta’lim vaziyatlarida talabalar akkordlar, funksiyalar va garmonik qoidalar haqidagi ma’lumotlarni o‘zlashtirsalar-da, ularni nota matnida aniqlash, eshitish orqali farqlash yoki fortepianoda amaliy qo‘llashda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Buning oldini olish uchun har bir nazariy tushunchani eshitish, nota matnini tahlil qilish va amaliy ijro topshiriqlari bilan mustahkamlash lozim.

Ikkinchi muammo - garmonik eshitish va musiqiy idrokning tizimli rivojlantirilmasligi. Garmonik eshitish akkordlarning tarkibini aniqlash, ularning funksional munosabatlarini farqlash va musiqiy rivojlanishdagi o‘zgarishlarni idrok etishda muhim ahamiyatga ega. Agar darslarda faqat yozma mashqlarga ustuvorlik berilsa, talabaning eshitish orqali tahlil qilish ko‘nikmasi yetarli darajada rivojlanmasligi mumkin. Shu bois akkordlarni tinglash, ularning funksiyalarini aniqlash, kadensiyalarni eshitish orqali farqlash va eshitilgan musiqiy ketma-ketlikni yozma shaklda ifodalash kabi topshiriqlarni muntazam qo‘llash tavsiya etiladi.

Uchinchi muammo - garmonik qonuniyatlarni musiqiy kontekstdan uzilgan holda o‘rganish. Akkordlar va funksiyalarni alohida misollar asosida o‘rgatish dastlabki bosqichda zarur bo‘lsa-da, keyinchalik ularni real musiqiy asarlar bilan bog‘lash talab etiladi. Talaba klassik asardagi garmonik rivojlanishni tahlil qilish orqali nazariy tushunchalarning badiiy vazifasini anglaydi. Bunda musiqiy jumlaning tuzilishi, kadensiya, tonal barqarorlik va beqarorlik, modulyatsiya hamda garmonik taranglikning rivojlanishi o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganiladi.

To‘rtinchi muammo - individual tayyorgarlik darajasidagi farqlarni hisobga olish mexanizmlarining yetarlicha takomillashmaganligi. Talabalarning solfedjio, fortepiano, musiqiy nazariya va eshitish tayyorgarligi bir xil bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli bir xil murakkablikdagi topshiriqlar ayrim talabalar uchun haddan tashqari sodda, boshqalari uchun esa murakkab bo‘lishi ehtimoli mavjud. Bunday vaziyatda boshlang‘ich diagnostika, tabaqalashtirilgan topshiriqlar va individual rivojlanish dinamikasini kuzatish muhimdir.

Beshinchi muammo - mustaqil musiqiy tahlil va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarining yetarli darajada shakllantirilmasligi. Agar talaba tayyor namunalarni takrorlash bilan cheklansa, u o‘zlashtirgan qonuniyatlarini yangi musiqiy vaziyatlarda qo‘llashda qiynalishi mumkin. Shuning uchun berilgan melodiyaga mos garmonik jo‘rlik yaratish, akkordlar izchilligini turli variantlarda yechish, garmonik xatolarni topish va ularni asoslab tuzatish kabi topshiriqlardan foydalanish zarur.

Mazkur muammolar bir-biridan ajralgan holda emas, balki o‘zaro ta’sirlashuvchi pedagogik omillar sifatida ko‘rib chiqilishi lozim. Nazariy bilimlar, eshitish idroki, tahliliy tafakkur va amaliy ko‘nikmalarning uyg‘un rivojlanishi klassik garmoniya fanini o‘zlashtirishning muhim shartidir.

Klassik garmoniya fanini o‘qitish samaradorligini oshirish uchun, birinchi navbatda, nazariy tushunchalarni bosqichma-bosqich amaliy faoliyatga olib kiruvchi integrativ metodik yondashuvni qo‘llash zarur. Ushbu yondashuvda har bir mavzu tushuntirish, tinglash, tahlil qilish, amaliy bajarish va refleksiya bosqichlari orqali o‘zlashtiriladi.

Birinchi pedagogik yechim - eshitish va tahlil faoliyatini birlashtirish. Masalan, dominantseptakkord va uning tonikaga yechilishini o‘rganishda talaba avval akkordning tovush tarkibi va funksiyasini aniqlaydi, keyin uning yangrashini tinglaydi, fortepianoda ijro

etadi va nota matnida yechilish qonuniyatlarini tahlil qiladi. Bunda bilim faqat verbal shaklda emas, eshitish va amaliy harakat orqali ham mustahkamlanadi.

Ikkinchi yechim - muammoli ta’lim texnologiyalaridan foydalanish. O‘qituvchi tayyor qoidani darhol bayon etish o‘rniga talabalarni musiqiy muammoni mustaqil aniqlashga yo‘naltirishi mumkin. Masalan, bir xil melodik tuzilishga ega ikki musiqiy jumlaning turlicha garmonik yakunlanishi tinglanadi va talabalar ularning badiiy hamda funksional farqlarini izohlaydilar. Shundan so‘ng o‘qituvchi tegishli nazariy xulosalarni umumlashtiradi. Bunday metod sabab-oqibat munosabatlarini anglash va mustaqil fikrlashni qo‘llab-quvvatlaydi.

Uchinchi yechim - musiqiy asarlar asosida kontekstual tahlilni tashkil etish. Klassik garmoniya qonuniyatlarini o‘rgatishda Vena klassik maktabi namoyandalari - Y. Gaydn, V. A. Motsart va L. van Betxoven asarlaridan tegishli parchalarni tanlash mumkin. Talabalar asardagi tonallik, asosiy funksiyalar, kadensiyalar, modulyatsiyalar va ovoz yo‘nalishini aniqlaydilar. Tahlil jarayonida akkordning nazariy nomlanishi bilan bir qatorda uning musiqiy jumla va shakldagi vazifasi ham yoritiladi.

To‘rtinchi yechim - tabaqalashtirilgan va individual topshiriqlar tizimini joriy etish. Dastlabki bosqichda oddiy akkordlar izchilligini aniqlash, funksiyalarni belgilash va ovoz yo‘nalishidagi xatolarni topish topshiriqlari beriladi. Keyingi bosqichda modulyatsion jarayonlarni tahlil qilish, murakkabroq musiqiy parchalarni garmonik tahlildan o‘tkazish va berilgan melodiyaga jo‘rlik yaratish vazifalari qo‘llanadi. Topshiriqlarning murakkabligi talabaning tayyorgarligi va rivojlanish dinamikasiga muvofiq oshirib boriladi.

Beshinchi yechim - raqamli ta’lim vositalaridan maqsadli foydalanish. Nota yozish dasturlari, virtual klaviaturalar, audioyozuvlar va musiqiy misollarni qayta tinglash imkonini beruvchi vositalar akkordlar izchilligini eshitish, ovoz yo‘nalishini kuzatish va talaba bajargan topshiriqlarni tahlil qilishda yordam beradi. Biroq raqamli vositalar o‘qituvchining metodik rahbarligi va talabaning mustaqil musiqiy idrokini almashtirmasligi, balki ularni to‘ldirishi kerak.

Oltinchi yechim - formativ baholash va refleksiv tahlilni kuchaytirish. Talabaning bilimini faqat yakuniy yozma nazorat bilan baholash uning garmonik eshitish, amaliy ijro va tahliliy fikrlash ko‘nikmalarini to‘liq namoyon etmasligi mumkin. Shu sababli baholashda nazariy savollarga javob berish, garmonik diktant, nota matnini tahlil qilish, fortepianoda akkordlar izchilligini ijro etish va mustaqil yechimni asoslash kabi mezonlarni birgalikda qo‘llash maqsadga muvofiq.

Yuqoridagi tahlil asosida klassik garmoniya fanini o‘qitish jarayonini takomillashtirishga yo‘naltirilgan to‘rt bosqichli metodik modelni taklif etish mumkin. Model mualliflik metodik taklifi sifatida ishlab chiqilgan bo‘lib, uning samaradorligini aniqlash uchun keyinchalik tajriba-sinov asosida tekshirish talab etiladi.

Birinchi bosqich - diagnostik-motivatsion bosqich. Ushbu bosqichda talabalarning boshlang‘ich nazariy bilimlari, garmonik eshitish darajasi, fortepianoda amaliy ko‘nikmalari

va musiqiy tahlilga tayyorgarligi aniqlanadi. Diagnostika natijalariga ko‘ra individual ta’lim maqsadlari belgilanadi.

Ikkinchi bosqich - nazariy-anglash bosqichi. Talabalar tonal tizim, akkordlar tuzilishi, garmonik funksiyalar, kadensiyalar va ovoz yo‘nalishi qonuniyatlarini o‘zlashtiradilar. O‘qituvchi nazariy tushunchalarni nota misollari, eshitish mashqlari va qisqa amaliy topshiriqlar bilan bog‘laydi.

Uchinchi bosqich - amaliy-tahliliy bosqich. Talabalar musiqiy parchalarni garmonik tahlil qiladilar, akkordlar izchilligini ijro etadilar, garmonik diktantlarni bajaradilar va berilgan musiqiy materialdagi qonuniyatlarni aniqlaydilar. Bu bosqichda nazariy bilimlarni yangi vaziyatlarda qo‘llashga alohida e’tibor qaratiladi.

To‘rtinchi bosqich - ijodiy-refleksiv bosqich. Talabalar berilgan melodiyaga garmonik jo‘rlik yaratadilar, muqobil akkordlar izchilligini taklif etadilar, o‘z yechimlarini nazariy jihatdan asoslaydilar va bajarilgan ishni mezonlar asosida baholaydilar. O‘qituvchi talabaning xatolarini ko‘rsatish bilan birga ularni mustaqil aniqlash va tuzatish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Metodik yondashuvni amaliyotda baholash uchun talabalarning rivojlanishini bir nechta o‘zaro bog‘liq mezonlar asosida kuzatish mumkin:

1. ***Kognitiv mezon*** - garmonik tushunchalar, akkordlar tuzilishi va funksional munosabatlarni bilish hamda izohlash.

2. ***Eshitish mezoni*** - akkordlar, kadensiyalar va garmonik o‘zgarishlarni tinglash orqali farqlash.

3. ***Tahliliy mezon*** - nota matnida garmonik funksiyalarni aniqlash, ovoz yo‘nalishini tekshirish va musiqiy kontekstni izohlash.

4. ***Amaliy-ijodiy mezon*** - akkordlar izchilligini ijro etish, garmonik jo‘rlik yaratish va muqobil yechimlarni asoslash.

5. ***Refleksiv mezon*** - o‘z faoliyatini baholash, xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo‘llarini belgilash.

XULOSA. Klassik garmoniya fanini o‘qitishning nazariy-metodik muammolarini tahlil qilish asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, klassik garmoniya bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida muhim o‘rin tutadi. Ushbu fan orqali talabalar tonal munosabatlar, akkordlar izchilligi, garmonik funksiyalar va ovoz yo‘nalishi qonuniyatlarini o‘zlashtiradilar. Biroq mazkur bilimlarning kasbiy ahamiyati ularni musiqiy eshitish, amaliy ijro va mustaqil tahlil bilan uyg‘unlashtirish darajasiga bog‘liq.

Ikkinchidan, klassik garmoniya ta’limida nazariy tushunchalarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash, garmonik eshitishni tizimli rivojlantirish, musiqiy asarlar kontekstida tahlilni tashkil etish, individual tayyorgarlik darajasini hisobga olish va ijodiy topshiriqlardan foydalanish ustuvor metodik vazifalar sifatida namoyon bo‘ladi.

Uchinchidan, muammoli ta’lim, eshitish-tahlil mashqlari, musiqiy asarlar asosidagi kontekstual yondashuv, tabaqalashtirilgan topshiriqlar va raqamli ta’lim vositalarini o‘zaro uyg‘unlashtirish klassik garmoniya fanining didaktik imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Bunda raqamli vositalar mustaqil maqsad emas, balki musiqiy idrok va tahliliy faoliyatni qo‘llab-quvvatlovchi metodik vosita sifatida qaralishi lozim.

To‘rtinchidan, maqolada taklif etilgan diagnostik-motivatsion, nazariy-anglash, amaliy-tahliliy va ijodiy-refleksiv bosqichlardan iborat metodik model talabalarning garmonik tafakkurini izchil rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Modelning amaliy samaradorligi maxsus tajriba-sinov ishlari, boshlang‘ich va yakuniy diagnostika natijalari hamda tegishli statistik tahlillar orqali aniqlanishi kerak.

Umuman olganda, klassik garmoniya fanini o‘qitish samaradorligini oshirish musiqiy-nazariy bilimlarni eshitish idroki, ijrochilik faoliyati, tahliliy tafakkur va ijodiy yondashuv bilan birlashtirishni talab qiladi. Mazkur yo‘nalishdagi metodik takliflarni ilmiy asosda ishlab chiqish va amaliyotda tekshirish bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kostka S., Payne D., Almén B. *Tonal Harmony: With an Introduction to Post-Tonal Music*. 8th ed. - New York: McGraw-Hill Education, 2018.

2. Aldvel E., Skacher C., Kadvalader A. *Harmony and Voice Leading*. 4th ed. - Boston: Schirmer Cengage Learning, 2011.

3. Schoenberg A. *Theory of Harmony*. Translated by R. E. Carter. - Berkeley: University of California Press, 1983.

4. Sobirova O.A. Bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarida metodik kompetentlikni rivojlantirishning mavjud holatini tahliliy baholash // Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari. — 2024. — № 4(4). — DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I4Y2024N69.

5. Sobirova O.A. Methodological Competence of a Music Teacher and Competences Demonstrated on its Basis // International Journal of Language Learning and Applied Linguistics. — 2023. — Vol. 2, No. 6. — P. 117–121. — DOI: https://doi.org/10.51699/ijllal.v2i6.2115.

6. Sobirova O.A. Understand “Methodical Competence”. Essence and its Manifestation // International Journal of Language Learning and Applied Linguistics. — 2023. — Vol. 2, No. 6. — P. 122–126. — DOI: https://doi.org/10.51699/ijllal.v2i6.2116.

7. Sobirova O.A. Vocal Performance Ability in Students Developing Innovative Methods // International Journal of Language Learning and Applied Linguistics. — 2023. — Vol. 2, No. 6. — P. 127–129. — DOI: https://doi.org/10.51699/ijllal.v2i6.2126.

8. Sobirova O.A. Bo‘lajak musiqa o‘qituvchisiga xos metodik kompetensiyalar va ularni rivojlantirish bosqichlari // Universal xalqaro ilmiy jurnal. — 2024. — Jild 1, № 4. — B. 10–15. — DOI: https://doi.org/10.69891/3060-4540.2024.1.1.006.

9. Sobirova O.A. Innovatsion pedagogik texnologiyalar orqali musiqa o‘qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish // Qo‘qon universiteti xabarnomasi. — 2025. — Jild 16. — Maqola № 47. — DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1339.

10. Sobirova O.A. Musiqa ta’limida integratsiya va interfaol metodlar // Qo‘qon universiteti xabarnomasi. — 2025. — Jild 16-B. — Maqola № 49. — DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1340.

11. Sobirova O.A. Musiqa o‘qituvchilari metodik kompetentligini baholash va monitoring texnologiyalari // Science Time. — 2025. — Jild 3, № 5. — B. 145–151. — DOI: https://doi.org/10.66345/stj.v3i5.4743.

12. Sobirova O.A., Valiyeva N.Z. Chromatic Intervals and Enharmonism of Intervals // Journal of Applied Science and Social Science. — 2026. — Vol. 16, No. 5. — P. 251–256. — https://www.internationaljournal.co.in/index.php/jasass/article/view/4306